نامه به سردبیر

فرسودگی و اهمال‌کاری تحصیلی طی همه‌گیری کرونا ویروس ۲۰۱۹ در دانشجویان پزشکی

فرزین باقری شیخانگفشه*

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ آبان ۱٤۰۰؛ ۲۱(۳۰): ۳۱۸ تا ۳۲۰

سردبیر محترم مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی

کووید-۱۹ (COVID-19) در ووهان چین آغاز شد و به سرعت توجه و نگرانی سازمان بهداشت جهانی (World Health Organization) را به خود جلب کرد، تا جایی که پس از مدت کوتاهی آن را به عنوان یک بیماری همه‌گیر در سطح جهان معرفی کرد. با گذشت بیش از یکسال از شیوع کرونا ویروس ۲۰۱۹ در سطح جهانی همچنان شاهد جهش و قدرتمندتر شدن این ویروس کشنده هستیم(۱). با توجه به همه‌گیری کرونا ویروس ۲۰۱۹ و قرنطینه سراسری، بسیاری از مشاغل، مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل شدند و به صورت الکترونیک به فعالیت خود ادامه دادند(۲). همین موضوع باعث گردید بسیاری از دانشگاه‌ها و دانشجویان پزشکی به علت این که تجربه کمی در آموزش مجازی (Virtual training) داشتند با مشکلات زیادی روبرو شدند که از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به فرسودگی تحصیلی (Academic Burnout) در دانشجویان پزشکی اشاره کرد(۳).

فرسودگی به عنوان یک سندرم سه بعدی (خستگی هیجانی، زوال شخصیت و تمامیت فردی کاهش یافته) مورد توجه قرار می‌گیرد. فرسودگی تحصیلی در میان دانشجویان اشاره به احساس خستگی به خاطر تقاضاها و الزامات تحصیل، داشتن یک حس بدبینانه و بدون علاقه به تکالیف درسی فرد و احساس عدم شایستگی به عنوان یک دانشجو با کارآمدی پایین محسوب می‌شود(٤). در طول یکسال گذشته شیوع کووید-۱۹ پیامدهای مختلفی را در سطح دانشگاهی و آموزشی به همراه داشت. به همین منظور، پژوهش‌های زیادی پیرامون آثار همه‌گیری کرونا ویروس ۲۰۱۹ بر عملکرد تحصیلی دانشجویان انجام شد که نتایج اکثر آنها حاکی از کاهش عملکرد تحصیلی و افزایش فرسودگی تحصیلی در بسیاری از دانشجویان داشت(٥). در همین رابطه، فرناندز-کاستیلو (Fernández-Castillo) و همکاران(٥) در پژوهشی به بررسی اضطراب و فرسودگی تحصیلی دانشجویان در قبل و بعد از همه‌گیری کرونا ویروس ۲۰۱۹ پرداختند. در این مطالعه ۱۰۲۱ دانشجو شرکت داشتند. نتایج این پژوهش مشخص کرد دانشجویانی که از اضطراب بالایی برخوردار بودند فرسودگی تحصیلی بیش‌تری را تجربه می‌کردند و عملکرد تحصیلی آنها نیز تحت تأثیر اضطراب قرار گرفته بود. زیس (Zis) و همکاران(٦) در پژوهشی دیگر نقش آموزش مجازی را بر سلامت روانی و فرسودگی دانشجویان پزشکی را طی همه‌گیری کووید-۱۹ مورد بررسی قرار دادند. در این مطالعه ۱۸۹ دانشجوی پزشکی مشارکت داشتند. یافته‌های به دست آمده نشان

* **نویسنده مسؤول:** دانشجوی دکتری تخصصی روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. farzinbagheri@modares.ac.ir

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۴/۲۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۴/۲۲

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-07]

داد در مقایسه با قبل از شیوع کووید-۱۹ میزان فرسودگی دانشجویان پزشکی به میزان قابل توجهی افزایش یافته است. همچنین دانشجویان سال بالاتر از فرسودگی تحصیلی بیش‌تری برخوردار بودند که موجب کاهش سلامت روانی در آنها شد. جیانگ (Jiang) و همکاران(٤) در مطالعه‌ای، ارتباط فرسودگی تحصیلی، سرمایه روانشناختی و استفاده از شبکه‌های اجتماعی را در دانشجویان طی شیوع کووید-۱۹ مورد بررسی قرار دادند. بررسی‌های انجام شده نشان داد دانشجویانی که به میزان قابل توجهی از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند از اضطراب و فرسودگی تحصیلی بیش‌تری برخوردارند. در مقابل مشخص گردید دانشجویانی که سرمایه روانشناختی بالاتری داشتند، فرسودگی و اضطراب کم‌تری را تجربه کردند. در واقع، طی همه‌گیری کرونا ویروس ۲۰۱۹ دانشجویان پزشکی که باید به صورت حضوری و عملی فعالیت کنند، مجبور شدند به صورت الکترونیک و مجازی واحدهای عملی خود را سپری نمایند. همین موضوع باعث گردید بسیاری از دانشجویان پزشکی فرسودگی تحصیلی بالایی را تجربه کنند(۳).

یکی دیگر از مواردی که در دوران شیوع کووید-۱۹ و آموزش الکترونیک در بسیاری دانشجویان و دانش آموزان مشاهده می‌شود، اهمال‌کاری تحصیلی (Academic Procrastination) است(۷). با توجه به این که در دوران همه‌گیری کروناویروس ۲۰۱۹ دانشجویان در کلاس درس حضور فیزیکی نداشتند، استرس زیادی در رابطه با کووید-۱۹ تجربه می‌کردند و در کنار هم‌کلاسی‌های خود نبودند، اکثر دانشجویان اهمال‌کاری ضعیف تا متوسطی را گزارش کردند(۸). در همین رابطه، روماش (Romash)(۷) در پژوهشی به بررسی میزان اضطراب، استرس و اهمال‌کاری تحصیلی ۲۱۲ دانشجوی پزشکی طی شیوع کووید-۱۹ پرداخت. بررسی‌های انجام شده نشان داد ۱۵، ٤۷/٥ و ۳۷/٥ درصد از دانشجویان به ترتیب دارای اهمال‌کاری تحصیلی کم، متوسط و زیاد بودند. همچنین مشخص گردید که میزان اضطراب و استرس دانشجویان طی همه‌گیری کروناویروس ۲۰۱۹ بر روی عملکرد تحصیلی آنها تأثیر منفی برجای گذاشته بود. پیکسوتو (Peixoto) و همکاران(۸) در مطالعه‌ای دیگر رابطه اشتیاق به تحصیل و اهمال‌کاری را طی شیوع کووید-۱۹ در دانشجویان مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش حاکی از همبستگی منفی شور و اشتیاق هماهنگ با اهمال‌کاری تحصیلی داشت. در مقابل مشخص گردید شور و اشتیاق وسواسی با اهمال‌کاری رابطه مثبت دارد که می‌تواند سلامت روانی دانشجویان را کاهش دهد. شون (Shuen)و همکاران(۹) نیز در پژوهشی اهمال‌کاری تحصیلی و انگیزه موفقیت را در دوران همه‌گیری کرونا ویروس ۲۰۱۹ مورد بررسی قرار دادند. در این مطالعه ۱۵۹ دانشجوی پزشکی کشور مالزی شرکت داشتند. ۲۳/۳ درصد از دانشجویان اهمال‌کاری متوسط و ٥٦/٦ درصد نیز اهمال‌کاری پایینی را گزارش کردند. طبق بررسی‌های انجام شده بین جنسیت و سطح تحصیلات والدین تفاوت معناداری در سطح اهمال‌کاری به دست آمد. همچنین همبستگی منفی معناداری بین انگیزه موفقیت و اهمال‌کاری به دست آمد.

در مجموع، کرونا ویروس ۲۰۱۹ پیامدهای روانشناختی و تحصیلی زیادی را برای دانشجویان پزشکی به همراه داشته است که ممکن است در دوران پساکرونا نیز شاهد این موارد باشیم. بدین منظور لازم است وزارت بهداشت و آموزش پزشکی، مسؤولین دانشگاه‌ها و اساتید تدابیری در جهت کاهش اهمال‌کاری و فرسودگی تحصیلی دانشجویان پزشکی اتخاذ نمایند. همچنین می‌بایست با یک غربال‌گری هدف‌مند دانشجویانی آسیب‌پذیر را شناسایی نمایند تا در صورت لزوم مداخلات روانشناختی مورد نیاز را اعمال کنند.

منابع

1. Cullen W, Gulati G, Kelly BD. Mental health in the COVID-19 pandemic. QJM. 2020; 113(5): 311-2.
2. Tejedor S, Cervi L, Tusa F, Parola A. Education in times of pandemic: Reflections of students and teachers

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-07]

on virtual university education in Spain, Italy, and Ecuador. Revista Latina de Comunicación Social. 2020; 78: 1-21.
3. Orejarena BO, Murillo CR, Vicente JS. Burnout Syndrome In The Covid-19 Pandemic And The Virtualization Of Education. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education. 2021; 12(3): 4750-61.
4. Jiang Y. Mobile Social Media Usage and Anxiety among University Students during the COVID-19 Pandemic: The Mediating Role of Psychological Capital and the Moderating Role of Academic Burnout. Front Psychol. 2021; 12: 612007.
5. Fernández-Castillo A. State-Anxiety and Academic Burnout Regarding University Access Selective Examinations in Spain During and After the COVID-19 Lockdown. Front Psychol. 2021; 12: 621863.
6. Zis P, Artemiadis A, Bargiotas P, Nteveros A, Hadjigeorgiou GM. Medical Studies during the COVID-19 Pandemic: The Impact of Digital Learning on Medical Students' Burnout and Mental Health. Int J Environ Res Public Health. 2021; 18(1): 349-357.
7. Romash I. The nature of the manifestation of procrastination, level of anxiety and depression in medical students in a period of altered psycho-emotional state during forced social distancing because of pandemic COVID-19 and its impact on academic performance. Mental Health: Global Challenges Journal. 2020; 3(2): 6-11.
8. Peixoto EM, Pallini AC, Vallerand RJ, Rahimi S, Silva MV. The role of passion for studies on academic procrastination and mental health during the COVID-19 pandemic. Soc Psychol Educ. 2021; 1-17.
9. Shuen NS, Goonesinghe VU, Le DC. Procrastination and Achievement Motivation Among Undergraduate Medical Students During COVID-19 Pandemic in Malaysia. Advances in Applied Psychology. 2021; 4(1): 15-23.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-07]